

**Ilmiy amaliy
jurnal
№ 5 (7)
2026**

**YANGI
O'ZBEKISTON
IQTISODIYOTI**

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI
O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI**

YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI

5

ISBN 978-9943-5256-3-4

Toshkent – 2026

MUNDARIJA

Minojiddinov A.A. Meva-sabzavot tarmog‘i korxonalarini boshqarishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish yo‘llari	8
Mirzayev A.T., Dilnozaxon M. O‘zbekistonda turizm marketingi samaradorligini baholash va uni takomillashtirishning integratsiyalashgan mexanizmi.....	12
Shavkatov A.Sh. O‘zbekistonda kichik biznes rivojlanishining institutsional va makroiqtisodiy asoslari.....	16
Махамаджанов М.М. Инновационная трансформация банковского сектора Узбекистана: общесистемные тенденции и финансовые результаты.....	20
Sativaldiyeva G.X. IFRS 16 “Ijara” xalqaro standartiga muvofiq ijara hisobidagi o‘zgarishlar.....	24
Ismailov X.M. Aloqa korxonalari moliyaviy barqarorligini ta‘minlash metodologiyasini takomillashtirish masalalari.....	28
Yusubov I.I. Mintaqada iqtisodiyotni barqarorlashtirishda raqamli xizmatlarning rivojlanishi.....	32
Saidaxmedov N.X. Paxta-to‘qimachilik klasterlari faoiyatini shakllanishi va rivojlanishining zamonaviy nazariyalari.....	35
Istamqulov D.Q., Danyarova F.B. Milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish yo‘llari.....	40
Aipova I.I. Resurs samaradorligini baholashning nazariy usullari va ko‘rsatkichlari.....	43
Mirzaraximova A.A. Tijorat banklari tomonidan aloqa sohasini moliyalashtirish samaradorligini oshirish yo‘llari.....	49
Xalmirzaev A.A. Yer va suv resurslaridan samarali foydalanishda hududiy ixtisoslashuvning ahamiyati va iqtisodiy samaradorligi.....	53
Sidikov Z.A. Sirdaryo viloyatida sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta‘siri.....	59
Usmanova N.Y. Raqamli iqtisodiyotda menejment qarorlarini qabul qilishda innovatsion texnologiyalarning roli.....	63
Ergashev R.X., Rajabaliyeva I.A. Transport-logistika infratuzilmasini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish.....	67
Raximova D.S. Barqaror restoran amaliyotlari: oziq-ovqat chiqindilarini kamaytirish va qayta ishlashning innovatsion yondashuvlari.....	70
Narzullayeva X.A. Investitsiya muhiti jozibadorligini oshirishning xalqaro tajribalari.....	76
Muxitdinov Sh.Z. Kichik agrobiznes subyektlarida mahsulotlar eksportini rivojlantirishga ta‘sir etuvchi omillar.....	84
No‘monov O.O‘. Agrotadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatiga ta‘sir etuvchi makroiqtisodiy va mikroiqtisodiy omillarni kompleks baholash.....	88
Yeshimbetov U.X. O‘zbekistonda qishloq xo‘jaligini barqaror rivojlantirishda tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish.....	92
Raximova K.N. Tadbirkorlik sharoitida yashil biznesni tashkil etish va rivojlantirishining o‘ziga xos xususiyatlari	97
Хошимов П.З., Тўрахожайев Х.Х. Ислоний банкларнинг ишлаш тамойиллари ва ислон молия тизимининг Ўзбекистон иқтисодиётига таъбиқи.....	100
Sattarov R.A. An integrated methodological framework for evaluating and forecasting interregional economic cooperation: an input-output approach (evidence from Uzbekistan).....	107
Farmanov J.Z. Mintaqada asalarichilik ekotizimining tamoyillari va ekologik-geografik xususiyatlarini takomillashtirish	111
Qurbonov A.B. Janubiy iqtisodiy rayonda qishloq xo‘jaligi orxonlarining tarkibiy o‘zgarishi va agrar kooperatsiyani rivojlantirish yo‘nalishlari.....	114
Тоштемуров Т.Т. Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик субъектлари фаолиятини кенгайтиришда солиқ механизмларида фойдаланиш масалалари.....	119
Arziyev M.A. O‘zbekiston iqtisodiyotini transformatsiyalash sharoitida oilaviy tadbirkorlikni rivjlantirishning ustuvor yo‘nalishlari.....	122
Maxkamova S.Sh. Ekologik innovatsiyalar orqali yerni oqilona boshqarishning tashkiliy va iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish.....	127
Olimova N.X. Yashil moliyalashtirishning rivojlanish tendensiyalari hamda hozirgi amaliyoti: milliy kontekst	137
Zaylobitdinova H.X. Davlat oliy ta‘lim muassasalarining tijorat faoliyatini samarali boshqarish strategiyalari.....	141
Komilov A.I. Evolution of the catering industry in the context of digital technologies.....	145

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

Sotvoldiyev N.N. Mamlakatimizda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishda mehnat bozoriga ta'sir etuvchi omillar.....	149
O'rinov A.A. Sanoat tarmoqlarining investitsion imkoniyatlarini barqarorlik indikatorlari asosida boshqarish mexanizmlari.....	154
Ahmadaliyeva R.A. O'zbekistonda xufyona iqtisodiyotga qarshi kurashish samaradorligi.....	158
Uzganbayeva D.T., Alimova Sh.F. The role of investment strategies in transforming small business entities into large corporate structures.....	162
Goziyev M.Sh., Abdufattoyeva M. Sun'iy intellekt asosida iqtisodiy qarorlar qabul qilish samaradorligini oshirish.....	167
Qobilov H., Uzganbayeva D.T. O'zbekiston iqtisodiyotida xususiy tadbirkorlikning ro'li: so'nggi yillardagi islohotlar sharoitida iqtisodiy o'sish va bandlikka qo'shayotgan hissi.....	170
Sotiboldiyeva R., Uzganbayeva D.T. O'zbekistonda xotin-qizlar tadbirkorligini rivojlantirishda moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ahamiyati.....	174
Маматкулов З.Ш. Хизмат кўрсатиш фаолиятининг шакллантириш ва бошқаришда хориж тажрибаларидан самарали фойдаланишнинг инновацион йўналишлари.....	179
Shamsiddinov P., Uzganbayeva D.T. Iqtisodiyotning raqamlashtirishning afzaliklari va uning oqibatlari.....	185
Qosimov A.S. Jizzax viloyati mahallalarining qayta nomlanishi va demografik jarayonlar va iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari.....	189
Qodirov A., Tulaganov E.J., Berdimurodov U.S. Inson kapitalini kapitalizatsiya qilish va samaradorligini oshirish.....	192
Saidkarimova M.I., Sobirov O.A. Sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish yo'llari.....	199
Saidova M.J. Sanoat transformatsiyasi sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikning o'rni (Andijon viloyati misolida)	203
Юсупов А.С., Пардаев Х.Ф. Динамическое управление международным портфелем акций: механизмы ребалансировки и преимущества глобальной диверсификации в условиях волатильности валютных рынков.....	206
Burxonov J.X., Soliyev I.I. Mehnat bozorini tartibga solishda innovatsion yondashuvlarning xorij tajribasi tahlili.....	213
Xaitbaev J.O. Mintaqa iqtisodiyotini barqarorligini ta'minlashda suv resurslaridan foydalanishning ko'p omilli ekonometrik modellari.....	217
Saidov U.S. Kichik tadbirkorlik subyektlarida ekologik innovatsiyalarni rag'batlantirishning moliyaviy yo'nalishlari.....	221
Nurmaxanmadov N.B. Iqtisodiyotning ekologiyaga ta'sir moyilligining oshib borishi muammosi.....	224
Xudayberdiyev K. Davlat xaridlarida elektron platformalar faoliyatini optimallashtirishda sun'iy intellektga asoslangan moderatsiya mexanizmlarining roli.....	230
Xolxo'jayev E.G'. Davlat xaridini tashkil etishda elektron savdolardan foydalanish samaradorligi hamda imkoniyatlari tahlili.	234
Rustamova F.A. Qishloq joylarda tadbirkorlik subyektlarining iqtisodiy samaradorligini baholash va uni oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlari.....	238
Ikromov A. Iqtisodiy jarayonlarni ekonometrik modellashtirishda integro-differensial tenglamalarning o'rni va ularni tadqiq etish.....	241
Sarimsakov B.R., Usmonov J.Q. Xorijiy mamlakatlarda inson kapitalidan qishloq xo'jaligi ishlab chiqarishida samarali foydalanish tajribalari.....	245
Maraimov I.R. O'zbekistonda kambag'allikni kamaytirish va aholi turmush farovonligini oshirish.....	251
Yusupov Sh.B. Xorazm viloyatida sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini baholash va oshirish yo'llari: 2020–2025 yillar tahlili va 2030 yilga prognoz.....	256
Chintemirova D.Sh. Hududlar kesimida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining rivojlanish tendensiyalari.....	260
Xusanova Z.R. Ayollar tadbirkorligini rivojlantirishning samaradorlik ko'rsatkichlari va unga ta'sir ko'rsatuvchi omillar.....	265
Tajiboyev S.O., Gulimboyev S.I. Moliyaviy siyosatning investitsiya muhitiga ta'siri.....	270
Tajiboyev S.O. G'aznachilikda to'lovlarni amalga oshirish.....	275
Xaydarov M., Baxtiyorov I. Innovatsion iqtisodiyot g'oyalari va ularni oliy ta'lim tizimi orqali qo'llashning nazariy asoslari.....	279
Ким Т.В., «Зарубежный опыт развития циркулярной экономики и её роль в формировании ресурсосберегающей модели экономического развития».....	286

“YANGI O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTI” *jurnali* 5-son 2026 yil

Saydullayeva R.U. Analysis of financial efficiency and profitability in the green economy: the role of IAS and IFRS standards.....	292
Galatov A.A., Karimova G.A. O‘zbekistonda Islomiy moliyaviy xizmatlar ko‘rsatuvchi nobank tashkilotlar faoliyati va strategik boshqaruv tizimining tahlili.....	296
Tursunov F.U. Oliy ta‘lim sifati monitoringini takomillashtirish mexanizmlarini rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari... ..	300
Yakhshiboev R.E. Retrieval-augmented generative AI for smart learning content.....	303
Ergashev S.A. Sanoat korxonalarini barqaror rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish: ilmiy-nazariy va amaliy asoslar.....	307
Абдуллаева Р.Ғ., Тажибаева Н.Ф. Ўзбекистон иқтисодиётида инвестицияларнинг устувор йўналишлари ва ривожланиш истиқболлари.....	311
Sayfullayev J. Why organizations struggle to implement green management practices: key barriers and practical solutions.....	316
Sirojiddinov K.I. Korxonaning raqobatbardoshligini baholash usullari.....	319
Ibraximov X.S. Mintaqalarda tadbirkorlik muhitini shakllantirishda kichik biznesni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashning o‘rni va mexanizmlari.....	324
Tajibayev K.Q. Farg‘ona vodiysida kichik biznes sub’ektlari raqobatbardoshligini oshirishning metodologik asoslari.....	328
Abdulxakimov Z.T. Barqaror rivojlanish evolyusiyasi va tarkibiy qismlari masalalari.....	332
Pazilidinov M.M. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda xorijiy mamlakatlarning raqamlashtirish tajribasi.....	337
Жураева М.З., Ахмедов Р.М. Экосистема применения системного подхода в менеджменте транспортной инфраструктуры.....	341
Ахмедов Р.М. Основные требования к разработке системного подхода в менеджменте дорожного хозяйства Республики Узбекистан.....	348
Mamasiddiqova F.X. Qishloq xo‘jaligida mahallalar ixtisosligi: nazariy asoslar, regional tahlil va rivojlantirish istiqbollari.....	353
To‘rayev A.A. Mehnat bozorini texnologik transformatsiyalash sharoitida ishchi kuchi raqobatbardoshligini oshirish mexanizmlari.	358
Солиев И.И. Концептуальные основы институциональной автономии вузов в условиях модернизации системы образования Узбекистана.....	362
Xasanov S.Q. Sanoat korxonalarini rivojlantirishda modernizatsiya va klaster yondashuvining o‘rni.....	365
Murodov A. Aholining real pul daromadlarini va xarid qobiliyatini oshirishning nazariy asoslari.....	369
Карабаев Р.З. Искусственный интеллект в цифровой экономике Узбекистана.....	374
Rasulova Sh.A. Bozor iqtisodiyotida monopoliyaning mohiyati, shakllari va uning O‘zbekiston iqtisodiyotiga ta‘siri.....	378
Salimov A.F., Rasulova Sh.A. Bozor muvozanati va unga ta‘sir ko‘rsatuvchi omillar.....	381
Sattarova G.X. O‘zbekiston logistika bozorida yuk tashish xavflarini sug‘urta orqali kamaytirishning iqtisodiy samaradorligi.....	385
Муродхўжаева Ф.М. Маҳаллий саноатни шакллантиришда кластер ёндашуви ва 2030 йилгача трансформациянинг прогноз параметрлари (Наманган вилояти мисолида).....	389
Yoqubjonov R.R. Kichik biznes mahsulotlari raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion yondashuvlar.....	396
Nasritdinov B.X. Risklarni integral baholash kichik biznesda moslashuvchan boshqaruv tizimi asbobi sifatida	400
Abdurazzoqov H.A. O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotga o‘tish jarayonining hozirgi holati va tendentsiyalari.....	406
Turgunov M.M., Soliyev I.I. Milliy innovatsion tizim samaradorligini oshirishning strategik yo‘nalishlari.....	411
Kuzimuratova D.M. O‘zbekiston Respublikasida tijorat banklarining investitsiya faoliyatini rivojlantirish va takomillashtirish.....	414
Soyibjonov I.S. Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlarini yashil iqtisodiyot tamoyillari asosida rivojlantirish.....	419
Axmadjanov I.I. Shaharlar va shahar aglomeratsiyalari mintaqalar va mamlakatlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining drayveri.....	423
Odinayev G‘.J. Nogironligi bo‘lgan aholi qatlamini strategik sohalarda band qilish loyihalari.....	427
Abduvahobov V.B. Jinoiy daromadlarni legallashtirishga qarshi kurashishning global standartlari va O‘zbekiston tajribasi: kompleks tahlil.....	430
Қўзиева Н.Н. Билвосита солиқларнинг шаклланиши ва ривожланиб бориши.....	435

5. Khachatryan L., Asatryan H., Poghosyan S., Azatyan L., Kocharyan T., Matinyan A., Manucharyan M. The agriculture specialization through the lens of PESTLE analysis // Open Agriculture. – 2025.
6. Sodikov K., Arabov F., Bobohonzoda K., Asomuddin K., Fozilov S. Sustainable development of ecological and economic use of agricultural land and water resources of the Republic of Tajikistan // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – 2022.
7. Zhang Q., Wu Y., Zhang G., Xu Y., Hu B., Sun J., Yu Y., Guo Y. Optimizing the balance among water use, food production, and ecosystem integrity at the regional scale // Agricultural Water Management. – 2025.
8. <https://data.egov.uz/uzbKr/data>
9. Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт ва молия вазирлиги хузуридаги Кадастр агентлигининг Давлат кадастрлари палатаси. Тошкент-2025.

UDK:338.45

**SIRDARYO VILOYATIDA SANOATLASHTIRISH JARAYONINING HUDUDIY
IJTIMOIY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA’SIRI**

**ВЛИЯНИЕ ПРОЦЕССА ИНДУСТРИАЛИЗАЦИИ В СЫРДАРЬИНСКОЙ ОБЛАСТИ
НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНА.**

**IMPACT OF INDUSTRIALIZATION PROCESS IN SYRDARYA REGION ON
REGIONAL SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT**

Sidikov Zafar Absalom o‘g‘li

O‘zbekiston Milliy Universiteti “Davlat va korporativ strategiyalari” yo‘nalishi magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada Sirdaryo viloyati misolida sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta’siri tahlil qilingan. Tadqiqot davomida sanoat ishlab chiqarish hajmi, korxonalar soni, kichik biznes ulushi kabi asosiy ko‘rsatkichlar statistik tahlil qilindi hamda Ekonometrika usullari asosida ularning o‘zaro bog‘liqligi baholandi. Natijalar sanoat ishlab chiqarish hajmining oshishi hududiy iqtisodiy o‘sishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishini, kichik biznesning sanoat rivojlanishida muhim rol o‘ynashini ko‘rsatdi. Shu bilan birga, sanoatning hududiy nomutanosibligi va texnologik darajasi pastligi asosiy muammolar sifatida aniqlanib, ularni bartaraf etish bo‘yicha amaliy takliflar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: sanoatlashtirish, hududiy rivojlanish, Sirdaryo viloyati, sanoat ishlab chiqarishi, kichik biznes, iqtisodiy o‘sish, Ekonometrika, regressiya tahlili, hududiy nomutanosiblik.

В данной статье проанализировано влияние процесса индустриализации на социально-экономическое развитие региона на примере Сырдарьинская область. В ходе исследования проведён статистический анализ основных показателей, таких как объём промышленного производства, количество предприятий и доля малого бизнеса, а также оценена их взаимосвязь с использованием методов Эконометрика. Результаты показали, что рост промышленного производства оказывает положительное влияние на экономическое развитие региона, а малый бизнес играет важную роль в индустриализации. Вместе с тем выявлены проблемы территориальной неравномерности и низкого уровня технологического развития промышленности, предложены практические рекомендации по их устранению.

Ключевые слова: индустриализация, региональное развитие, Сырдарьинская область, промышленное производство, малый бизнес, экономический рост, Эконометрика, регрессионный анализ, региональные диспропорции.

This article analyzes the impact of industrialization on regional socio-economic development using the case of Syrdarya region. The study examines key indicators such as industrial output, number of enterprises, and the share of small businesses through statistical analysis, and evaluates their relationships using Econometrics methods. The results indicate that the growth of industrial production has a positive effect on regional economic development, while small businesses play a significant role in industrialization. At the same time, issues such as regional disparities and low technological levels of industry were identified, and practical recommendations were proposed to address them.

Keywords: industrialization, regional development, Syrdarya region, industrial production, small business, economic growth, Econometrics, regression analysis, regional disparities.

Bugungi global iqtisodiyotda sanoatlashtirish hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishni ta'minlovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Sanoat sektorining rivojlanishi ishlab chiqarish hajmini oshirish, bandlikni kengaytirish va aholi daromadlarini ko'paytirish orqali iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi [1]. Shu bilan birga, u hududlar iqtisodiyotini diversifikatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirishda muhim rol o'ynaydi [2].

O'zbekistonda sanoatni rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan bo'lib, bu borada Shavkat Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan strategik hujjatlar muhim ahamiyat kasb etadi. Xususan, Harakatlar strategiyasi (2017–2021) va Taraqqiyot strategiyasi (2022–2026) [3] doirasida sanoatni modernizatsiya qilish, hududlarni kompleks rivojlantirish hamda investitsiyalarni jalb qilishga alohida e'tibor qaratilmoqda [4].

Mazkur jarayonlar doirasida Sirdaryo viloyati sanoatlashtirish uchun muhim salohiyatga ega hududlardan biri hisoblanadi. Viloyatda sanoat ishlab chiqarish hajmining oshishi, yangi korxonalar tashkil etilishi va investitsiya loyihalarining amalga oshirilishi kuzatilmoqda [5]. Biroq sanoatlashtirishning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri yetarli darajada kompleks o'rganilmagan.

Shu sababli, sanoat rivoji bilan bandlik, daromadlar va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni statistik va Ekonometrika usullari asosida baholash muhim ilmiy vazifa hisoblanadi. Tadqiqotning maqsadi — Sirdaryo viloyatida sanoatlashtirish jarayonining hududiy rivojlanishga ta'sirini baholash va amaliy takliflar ishlab chiqishdir.

Tadqiqot obyekti — viloyatning sanoat sektori, predmeti esa sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlardir. Tadqiqotning ilmiy yangiligi sanoatlashtirish va hududiy rivojlanish o'rtasidagi bog'liqlikni kompleks yondashuv hamda statistik-ekonometrik usullar asosida baholashdan iborat.

Sanoatlashtirish jarayoni va uning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta'siri iqtisodiy nazariya va amaliyotda keng o'rganilgan bo'lib, sanoat sektorining iqtisodiy o'sishdagi yetakchi roli asoslab berilgan. Jumladan, Michael Todaro va Stephen Smith sanoatlashtirishni rivojlanayotgan mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning asosiy omili sifatida baholab, uning samaradorlik, bandlik va daromadlarni oshirishdagi ahamiyatini ta'kidlaydi [6]. Shuningdek, Dani Rodrik davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadigan sanoat siyosati iqtisodiy transformatsiyaning muhim omili ekanligini qayd etadi [7].

Hududiy rivojlanish nuqtai nazaridan sanoatlashtirish iqtisodiy tafovutlarni kamaytirish, yangi ish o'rinlari yaratish va urbanizatsiyani jadallashtirishga xizmat qiladi. O'zbekiston sharoitida esa bu jarayon davlat siyosati bilan uzviy bog'liq bo'lib, Shavkat Mirziyoyev tomonidan qabul qilingan Harakatlar strategiyasi (2017–2021) va Taraqqiyot strategiyasi (2022–2026) doirasida sanoatni modernizatsiya qilish, hududiy rivojlanish va investitsiyalarni jalb etish ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan [8].

Hududiy tadqiqotlar, jumladan Sirdaryo viloyati misolida, sanoat ishlab chiqarish hajmi oshib borayotganini ko'rsatsa-da, uning ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri yetarli darajada chuqur o'rganilmagan. Ayniqsa, sanoat rivoji bilan bandlik, daromadlar va hududiy iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikni kompleks baholash masalasi dolzarb bo'lib qolmoqda. Mavjud tadqiqotlarda

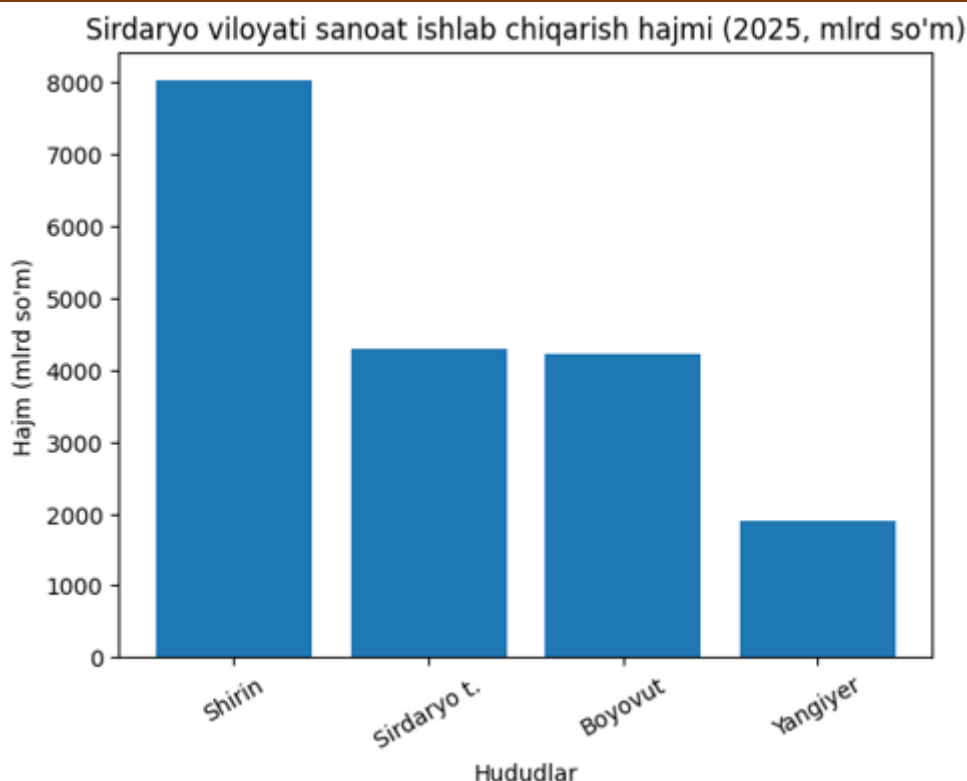
hududiy kesimda ekonometrik yondashuvlar yetarli darajada qo‘llanilmagani ushbu tadqiqotning ilmiy yangiligi va dolzarbligini belgilaydi.

Mazkur tadqiqotda Sirdaryo viloyati misolida sanoatlashtirish jarayonining hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta‘sirini baholash uchun statistik va Ekonometrika usullari qo‘llanildi. Tadqiqotda rasmiy statistik ma‘lumotlar asosida sanoat ishlab chiqarish hajmi, korxonalar soni, aholi jon boshiga ishlab chiqarish hamda kichik biznes ulushi kabi ko‘rsatkichlar tahlil qilindi. Tahlil jarayonida taqqoslash, dinamik va strukturaviy tahlil usullaridan foydalanilib, sanoatning hududlar kesimida rivojlanish tendensiyalari aniqlashtirildi.

Sanoatlashtirishning iqtisodiy rivojlanishga ta‘sirini aniqlash uchun ko‘p omili regressiya modeli qo‘llanildi, bunda bog‘liq o‘zgaruvchi sifatida hududiy iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichi, mustaqil o‘zgaruvchilar sifatida esa sanoat ishlab chiqarish hajmi, korxonalar soni va kichik biznes ulushi tanlandi, model quyidagicha ifodalanadi: $Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \varepsilon$ Ushbu yondashuv sanoatlashtirish omillarining iqtisodiy o‘rishga ta‘sir darajasini aniqlash va ilmiy xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Sirdaryo viloyatida sanoatlashtirish jarayonining amaldagi holatini tahlil qilish sanoat sektorida barqaror o‘rish tendensiyasi shakllanayotganini ko‘rsatadi. Xususan, 2025-yilda viloyatda 26 284,3 mlrd so‘mlik sanoat mahsulotlari ishlab chiqarilib, sanoat ishlab chiqarishining fizik hajm indeksi 108,7 % ni tashkil etdi. Hududlar kesimida sanoat ishlab chiqarish hajmi notekis taqsimlangan bo‘lib, Shirin shahri (8 009,4 mlrd so‘m), Sirdaryo tumani (4 278,8 mlrd so‘m) va Boyovut tumani (4 208,7 mlrd so‘m) yetakchi hududlar sifatida ajralib turadi, bu esa sanoatning hududiy konsentratsiyasi yuqori ekanligini anglatadi. 2026-yil 1-yanvar holatiga viloyatda 1 190 ta sanoat korxonasi faoliyat yuritayotgan bo‘lib, ularning asosiy qismi oziq-ovqat sanoati (25,1 %), nometall mineral mahsulotlar ishlab chiqarish (16,0 %) hamda tekstil va tikuvchilik tarmoqlariga to‘g‘ri keladi. Sanoat tarkibida ishlab chiqaradigan sanoatning ulushi 57,5 % (15 108,9 mlrd so‘m), energetika sektori ulushi esa 41,6 % (10 934,7 mlrd so‘m) ni tashkil etib, viloyatda sanoatning ikki asosiy tayanchi – qayta ishlash sanoati va energetika shakllanganligini ko‘rsatadi. Aholi jon boshiga sanoat mahsulotlari ishlab chiqarish hajmi 28 004,6 ming so‘mni tashkil etib, hududlar kesimida katta tafovutlar mavjudligi, ayniqsa Shirin shahrida ushbu ko‘rsatkichning keskin yuqoriligi sanoatning hududiy nomutanosibligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari tomonidan 13 792,8 mlrd so‘mlik sanoat mahsuloti ishlab chiqarilib, uning umumiy hajmdagi ulushi 52,5 % ni tashkil etgani sanoat rivojlanishida kichik biznesning hal qiluvchi ahamiyat kasb etayotganini bildiradi. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, viloyatda sanoatlashtirish jarayoni ijobiy dinamikaga ega bo‘lsa-da, sanoatning hududlar kesimida notekis taqsimlanishi, yuqori texnologiyali ishlab chiqarish ulushining pastligi hamda tarmoqlar diversifikatsiyasining yetarli emasligi asosiy muammolar sifatida saqlanib qolmoqda.

Sanoatlashtirishning hududiy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishga ta‘sirini aniqlash maqsadida Ekonometrika doirasida ko‘p omili regressiya modeli qo‘llanildi, unda bog‘liq o‘zgaruvchi sifatida hududiy iqtisodiy rivojlanish ko‘rsatkichi (aholi jon boshiga sanoat mahsuloti yoki hududiy yalpi mahsulot), mustaqil o‘zgaruvchilar sifatida esa sanoat ishlab chiqarish hajmi, sanoat korxonalari soni va kichik biznes ulushi tanlandi, model quyidagi ko‘rinishga ega: $Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \varepsilon$ bu yerda X_1 – sanoat ishlab chiqarish hajmi (2025-yilda 26 284,3 mlrd so‘m), X_2 – sanoat korxonalari soni (1 190 ta), X_3 – kichik biznes ulushi (52,5 %) sifatida olinadi. Modelning iqtisodiy talqini shuni ko‘rsatadiki, sanoat ishlab chiqarish hajmining oshishi hududiy iqtisodiy o‘rishga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi, korxonalar sonining ortishi iqtisodiy faollikni kengaytiradi va yangi ish o‘rinlari yaratadi, kichik biznes ulushining ortishi esa sanoat rivojlanishining muhim drayveri sifatida xizmat qiladi. Empirik kuzatishlar asosida barcha omillar bo‘yicha ijobiy bog‘liqlik mavjudligi aniqlanib, sanoat ishlab chiqarishining o‘rishi (108,7 %), aholi jon boshiga sanoat mahsulotlari hajmining ortishi hamda kichik biznes ulushining sezilarli darajada oshgani ushbu model gipotezalarini tasdiqlaydi. Shu bilan birga, model natijalari sanoat rivojlanishining samaradorligi nafaqat hajmiy o‘rishga, balki uning hududiy taqsimoti va texnologik darajasiga ham bog‘liqligini ko‘rsatadi, bu esa kelgusida sanoatni yuqori texnologiyalar asosida rivojlantirish va hududlar o‘rtasidagi nomutanosiblikni kamaytirish zarurligini asoslaydi.

Asosiy hududlar kesimidagi sanoat ishlab chiqarish hajmi.

Sirdaryo viloyati da sanoatlashtirish jarayoni iqtisodiy rivojlanishning muhim omili sifatida shakllanib, sanoat ishlab chiqarishining barqaror o'sishi (2025-yilda 108,7 %) hududiy iqtisodiy faollikning ortib borayotganini ko'rsatdi. Sanoat tarkibida ishlab chiqaradigan sanoat va energetika yetakchi o'rin egallab, iqtisodiy o'sishga asosiy hissa qo'shmoqda. Shu bilan birga, tahlillar sanoatning hududlar kesimida notekis taqsimlanganini, ayrim hududlarda yuqori konsentratsiya mavjudligini hamda past texnologiyali ishlab chiqarish ulushining yuqoriligini aniqladi. Kichik biznes ulushining 52,5 % ga yetgani esa sanoat rivojlanishida uning muhim drayverga aylanayotganini ko'rsatadi. Ekonometrik natijalar sanoat ishlab chiqarish hajmi, korxonalar soni va kichik biznesning iqtisodiy o'sishga ijobiy ta'sirini tasdiqladi. Shu sababli, sanoatni hududiy muvozanat asosida rivojlantirish, yuqori texnologiyali tarmoqlarni kengaytirish va ishlab chiqarishni diversifikatsiya qilish Sirdaryo viloyati iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Michael Todaro, Stephen Smith. *Economic Development*. Pearson, 2015.
2. Dani Rodrik. *Industrial Policy for the Twenty-First Century*. Harvard University, 2004.
3. Harakatlar strategiyasi (2017–2021).
4. Taraqqiyot strategiyasi (2022–2026).
5. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi va hududiy hisobotlar, 2023–2024.
6. Todaro M., Smith S. *Economic Development*. Pearson, 2015. Rodrik D. *Industrial Policy for the Twenty-First Century*. Harvard University, 2004.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoni, 2022-yil.